

Л. Гудзь, асп.
Институт литературы им. Т. Г. Шевченко НАН Украины, г. Киев

**МОТИВ ЧУДА В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ИЗМЕРЕНИИ
УКРАИНСКОГО БАРОККО
(НА ПРИМЕРЕ ПОЭМЫ "БОГОРОДИЦЕ ДЬВО, РАДУЙСЯ"
ИОАННА МАКСИМОВИЧА)**

Раскрываются особенности мотива чуда в украинской поэзии эпохи Барокко, в частности в поэме Иоанна Максимовича "Богородице Дьво, радуйся" (1707). Предметом анализа стали стихи в честь Девы Марии и Ее иконы Ильинской. Иоанн Максимович предлагает обучающие тексты, подтверждающие чудеса Господни, с целью обратить христиан на путь веры и спасения.

Ключевые слова: чудо, икона, Иоанн Максимович, поэма "Богородице Дьво, радуйся".

L. Gudz, Postgraduate Student
Shevchenko Institute of Literature, The National Academy of Sciences of Ukraine

**THE MIRACLE MOTIVE IN THE ARTISTIC DIMENSION
OF UKRAINIAN BAROQUE (BASED ON
THE POEM "BOGORODYCE DIVO, RADUISIA"
BY IOANN MAKSIMOVICH)**

The article examines the features of the miracle motif in Ukrainian Baroque poetry, particularly in the poem by Ioann Maksimovich "Bogorodyce Divo, raduisia" (1707). The subject of analysis was the poem in honor of Virgin Mary and her icon "Illinskaja". Ioann Maksimovich presents instructive texts that demonstrate the wonders of the Lord, with the aim of converting Christians to the path of faith and salvation.

Keywords: miracle, icon, Ioan Maksymovych, the poem "Bohorodyce Divo, raduisia".

УДК 82.091-1:821.111(73)/.161.2

Т. М. Доній, асп.
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

**СЕЦЕСІЙНІ МОТИВИ В ТВОРЧОСТІ
ПОЕТІВ-ПОСТМОДЕРНІСТІВ:
КОМПАРАТИВНИЙ АСПЕКТ
(НА ПРИКЛАДІ ЛІРИКИ ГРЕГОРІ КОРСО
ТА СЕРГІЯ ЖАДАНА)**

Зосереджена на спільних рисах сецесійних мотивів творчості поетів-постмодерністів. Зроблено стислий огляд історичних та естетичних аспектів, що призводять до виникнення подібних постмодерних процесів у

творчості поетів різних культур. Залучено твори американських та українських поетів-постмодерністів Грегорі Корсо та Сергія Жадана.

Ключові слова: *постмодернізм, бунт, текст, сленг, інтертекстуальність, колаж, постмодерна свідомість.*

Незважаючи на хронологічно різні періоди виникнення постмодернізму в Америці і Україні, спільним можна вважати величезний вплив на його виникнення і розвиток історичних подій другої половини 20 сторіччя, соціальні та культурні зміни в суспільстві: трагічні події другої світової війни, холодна війна між супердержавами, новітні технології постіндустріалізма, розвал Радянського союзу, культурні революції в обох країнах. Все це окреслило нові бачення та тенденції в літературі і зумовило появу авторів нового типу.

Багато дослідників називають батьківщиною постмодерністської літератури саме Америку. Варто зазначити, що американський ґрунт виявився найбільш сприятливим для осмислення нових тенденцій з кількох зрозумілих причин. Змінювались моральні устої життя, і як наслідок, естетичне сприйняття мистецтва. Мистецтво і література не могли залишатися такими, як були – рафінованими, що існували в університетських аудиторіях та академічних колах. Мало виникнути щось зовсім нове – суголосне часу та суспільним настроям. І це сталося – відбувся мистецький вибух, який призвів до появи нового покоління митців, що створили новий стиль. Американська поезія 50-х–60-х, а саме експериментальна (визначення "експериментальна поезія" вперше було вжито професором Кетрін ВанСпанкерн з університету Флориди) поезія, не випадково вважається початком постмодерністської американської літератури.

В Україні основним переламним моментом стають 80–90 ті роки ХХ сторіччя – це отримання незалежності і державності, і як наслідок, всі переваги і проблеми існування поза комуністичною імперією. Все, що переживали західні країни в 50–60-ті, відбувається в Україні в 80–90 ті, але додається ще один надважливий компонент – національне відродження, становлення національної культури та науки. Український культурний та

науковий простір довгий час існував у штучно створеному космополітичному полі Радянського Союзу, де розвиток національних напрямків сприймався як загроза державі. Окрім того, політична, економічна та інформаційна ізоляція блокувала вплив світових процесів на територію України в складі СРСР, затримавши їх таким чином на 40 років. Багато дослідників погоджуються, що постмодернізм в Україні був, швидше, реакцією на соцреалізм у мистецтві (з усіма його ідеологічними обмеженнями) та на тоталітаризм в цілому. Для постмодерністських ідей заперечення цінностей, пошуки нової ідеї, свободи творчості та нівеляції авторитетів країни колишніх тоталітарних режимів підходили якнайкраще.

Доволі різні причини призводять до однакових наслідків в обох країнах: виникнення постмодерних течій практично в усіх сферах суспільства. Якщо в економічних та політичних сферах доволі важко простежити і порівняти постмодерні течії обох країн, враховуючи різницю економічного і політичного розвитку, то в літературі, і особливо в поезії, ці подібності проявляються досить виразно. Народження нової поезії оновлює форми, засоби, теми та стилі в обох національних літературах. Відбувається демократизація поезії з усіма наслідками – спрощується стиль написання, вживаються неправильні граматичні структури, слова зі щоденного вжитку, іноді лайливі слова, поетичні тексти починають нагадувати розповідь пересічної людини, зникає рима і практично розмір поезії. Навіть процеси відбуваються однакові, з розбіжністю в 40 років. Поезія виходить на вулиці, читається в клубах, на студентських зібраннях. Автори використовують різні прийоми усної самопрезентації, як-то читання поезій під музику, чи художньо-поетичні перформанси. Еліот Вайнбергер в своєму есеї "Американська поезія 1950: "Новатори і аутсайтери" зазначив доволі важливий фактор постмодерної поезії: це поезія, яка пишеться американськими авторами саме в Америці і саме про Америку. Цю думку цілком можна віднести і до української постмодерної поезії 90-х [4, с. 15–16].

Видається можливим довести таку подібність на конкретних прикладах порівняння поетичних текстів. І для цього було обрано літературну пару Грегорі Корсо і Сергій Жадан. Ці надзвичайно яскраві і нетипові представники своїх культур мають не лише спільні літературні характеристики, що вказують на їхню приналежність до постмодерного напрямку як-то: іронія, інтертекстуальність, стилізація, вибір гостро соціальних тем і т. інш. Поети мають досить подібний початок творчого шляху: обох привели в літературу вже знані в своїх країнах поети Ален Гінзберг та Юрій Андрухович відповідно. Перші публікації вийшли в досить молодому віці у літературних виданнях і відразу привернули увагу читачів до незвичних поезій, живі виступи викликають неабияку зацікавленість. Окрім того, і Корсо, і Жадан не раз критикували за однакові відхилення від загальноприйнятого сприйняття поезії: як наприклад, вибір досить контраверсійних тем (політичні події, наркотики, вільне кохання), широке використання сленгу та ненормативної лексики, неприйняття або іронічне ставлення до визнаних літературних авторитетів. У той же час в творах обох письменників чітко прослідковується потужний вплив попередніх національних літературних здобутків. Проте обидва поети мають величезний успіх як в своїх країнах, так і за їхніми межами. І за деякий час молоді митці вже починають наслідувати їх обох.

Для детальнішого аналізу наводимо деяку інформацію про обох поетів.

Грегорі Корсо

"Цей вічний підліток з поганого товариства, блазнювато-блаженнуватий хуліган, що вражає неконвенційністю мовлення, крайнім абсурдизмом і в той же час такою ліричною свіжістю, що від неї неможливо відвернутися" [1, с. 17].

Грегорі Корсо є однією зчотирьох (Керуак, Гінзберг, Берроуз, Корсо) ключових фігур в русі бітників. Його тексти проникливі та неочікувані, вони надихають і хвилюють. Недарма Ален Гінзберг називав Корсо "той, хто розбудив молодь" [7]. Очевидно, що Корсо, безумовно, підпадає під вплив поетичних стилів Вітмена

і Гінсберга. Це простежується в його віршах за кілька років після знайомства з представниками експериментальної поезії. Довгі, розлогі рядки тексту, неочікувані, іноді навіть дивні поєднання слів. Але свій унікальний впізнаваний стиль Грегорі Корсо знаходить після того, як починає експериментувати з прочитанням своїх текстів вголос. У віршах вперше з'являється неповторний ритм та розмір джазової музики. Використання розмовної мови та жаргону хіпстерів лише посилює ефект нового поетичного стилю. Сам поет пояснює використання музичного ритму в інтерв'ю для Ріверсайд Інтерв'ю: "Моя музика вже закладена зсередини, вона природня. Я ніколи не граюсь із розміром" (переклад Т.Д.) [7]. Корсо переконував, що ритм має бути природнім і народжуватись з голосу поета, а не бути свідомо обраним.

Окремо треба відзначити лексичну забарвленість корсівських текстів. Наприклад, появу бор жаргону (сленг вуличних банд – прим. Т.Д.). У своєму огляді для журналу Poetry Ruел Денні піддавав критиці таке використання, він мав сумніви, чи буде цікавим та зрозумілим такий вузько вживаний розмовний стиль для людей, що не мають стосунку до цієї контркультури [8]. А за кілька років цей стиль стає практично всеамериканською розмовною мовою. Лексичний аспект, а саме велика кількість сленгових одиниць, слів-реалій, ненормативної лексики створює стилістично-емоційне тло поезії Корсо.

Сергій Жадан

Володимир Моринець писав про творчість С. Жадана: "...це поетичний світ, щасливо позбавлений анемії, вільний від музейного пилу й нудних прорахунків з морально-естетичним досвідом минулого, а головне – інфантильної вередливості, капризної невдоволеності від власної екзистенції. Тут також чимало ігрових "масок", проте приборканих жаждивим відчуттям тривання забави: ясно, що партія може скінчитися, але гра продовжується" [3, с. 7–8]. Тамара Гундорова зазначає, що "Жаданів постмодерн має неоавангардну закваску. Романтика авангардизму з його революційними лозунгами поєднується з молодечею недовірою до всього "вже сказаного", з чим працює постмодернізм"

[2. с. 171]. Але з кожним циклом віршів все чіткішим стає перехід від неоавангарду до постмодерну. Це можна побачити хоча б на такому постмодерному прийомі, як постійне використання чужих цитат в багатьох віршах автора (Б.-Іг. Антонич, Д. Павличко, П. Тичина, М. Рильський, В. Сосюра). Слід наголосити, що спектр поезії С. Жадана занадто широкий: його римована лірика витончено ніжна і пронизливо сумна, і водночас ми бачимо гостросоціальні поеми, іронічні верлібри, навіть революційні музичні тексти. Так само, як і Грегорі Корсо, Сергій Жадан, одним з перших починає використовувати у своїх поезіях вуличний сленг і ненормативну лексику, навіть римовані тексти звучать досить природно і створюють відчуття щоденного нарративу. Автор так само починає декламувати свої вірші під музику, щоправда не джазового, а рокового спрямування. Такі читання гостросоціальних текстів під музику привертають увагу все більшого числа слухачів і приносять Сергію Жадану найбільшу популярність.

"Постмодернізм – це відповідь модернізму: якщо минуле неможливо знищити, бо таке знищення призводить до німоти, його необхідно переосмислити – з іронією, без наївності!" (тут і далі переклад *Т.Д.*) [4]. Ця цитата Умберто Еко найточніше відображає сутність сецесійних мотивів у постмодерній поезії. Автори постмодерністи незалежно від країни та мови діють однаково: починають переосмислювати творчість своїх попередників – "з іронією, без наївності". З одного боку, зневажаючи все, що було прийнято вважати непорушними істинами, жорстко кепкуючи з цього. Але ламаючи все усталені форми, стилі, ідеї і створюючи нові, вони використовують все найкраще, що було створено старшими поколіннями.

Для порівняння надаємо два поетичних тексти (і переклад поезії Грегорі Корсо для кращого розуміння), що найяскравіше презентують сецесійні мотиви творчості обох поетів-постмодерністів. "Мені двадцять п'ять" Грегорі Корсо і "Музика для товстих" Сергія Жадана об'єднані за тематичною ознакою – це бунт проти традиційної поезії, усталених правил, і не лише літературних, але і соціальних.

<p><i>I'm twenty five With a love a madness for Shelley Chatterton Rimbaud and the needy yap of my youth has gone from ear to ear: I HATE OLD POETMEN!</i></p> <p><i>Especially old poetmen who retract who consult other old poetmen who speak their youth in whispers, saying: – I did those then but that was then that was then..... O I would quiet old men say to them: – I am your friend what you once were, thru me you'll be again .....</i></p> <p><i>Then at night in the confidence of their homes rip out their apology-tongues and steal their poems</i></p>	<p><i>Мені двадцять п'ять З безумством любові до Шеллі Чаттертона Рембо Вигавкую всі злидні моєї юності Щоб кожне вухо почуло: Я НЕНАВИДЖУ СТАРИХ ПОЕТИВ!</i></p> <p><i>Особливо тих які розмазу- ють, розп'якують з іншими старими поетами, Тих які власну юність виши- птують, Кажучи: – Ах я був тоді але це тоді так давно тоді – О я заткав би старих поетів Сказавши: – Я ваш дружбан</i></p> <p><i>Все чим колись були ви, в мені відбудеться знову – А потім вночі у довірливій тиші їхніх помешкань Повідрізав би їм язика і вкрав їхні вірші. Переклад Ю. Андруховича</i></p>
---	---

"Мені двадцять п'ять" – це своєрідний маніфест Корсо. Емоційний настрій та стилістична забарвленість поетичного тексту визначається незвичними поєднаннями нейтральних слів, наприклад: *needy yap of my youth* – злидні моєї юності, *old poetmen* – старі поети. Використана алюзія зрозуміла не лише читачам оригінального тексту, а і перекладу, оскільки Шеллі, Чаттертон і Рембо – всесвітньо відомі поети. Тут ми бачимо натяк на їх молодий вік: вони померли в 29, 17 і 37 відповідно. Окрім того, всі

згадані поетив свій час так само бунтували проти усталених суспільних і поетичних норм, започатковували нові стилі, пропагували нові прогресивні ідеї. Очевидно, автор вважає, що померти молодим, у творчому і фізичному розквіті, набагато краще, ніж зістарітись і стати зовсім іншою людиною

Доволі схожий настрій панує і в тексті Сергія Жадана.

Музика для товстих

*юрій андрухович в цьому притулку для літніх
сварливий сімдесятирічний письменник
автор напівзабутих детективів
доглянутий містом і профспілками
він – із купою старечих заморочок
з нетлями у кишенях піжами
з фенечками на жилавих зап'ястях
з бритвами і виделками посеред кімнати
переводить стрілки годинника на зимовий час
віддихується слухає голос за кадром :
сальман руїді – іранець
юрій андрухович – українець
якщо ти не схибив
поезія твого народу зрозуміла іншим
без перекладу
навіть коли тобі на це насрати
тридцять років без війни
тридцять років без майбутнього
тридцять років старої музики
писання в порожнечу
країна з аграрним драйвом
ось вони твої валізи
твої нирки
твоя література
коли тобі минає 64
і коли кров пригальмовує щоби подумати
куди їй далі бігти
в цьому місці*

*так саме
в цьому місці
швацька машина всесвіту ридає до ранку
крутить свої замучені механізми
не зупиняючись
ні на мить*

*і ось приходить ранок під вікна притулку
і небо коричнєве після дощу
і з кухні чути дзвінки голоси
і риби на пательні лежать ніби
коханці на розпеченому серпневому ліжку
і юрій андрухович якого тут всі знають в обличчя
переглядає вчорашні газети і*

*підкреслює маркером свої прізвища
підкреслює думки, що йому сподобались
підкреслює імена померлих друзів
підкреслює цікаві радіопередачі на наступний
тиждень згряя слів і натовп перехожих
таке дахау лишається від цілого покоління
і вже виходячи на сніданок
пізніше
помічає ніби між іншим:
тепле повітря
сухе повітря
шкода лишень що немає птахів
утім їх ніколи і не було
в цьому бараці*

Цей вільний вірш, без римування та чіткої ритміки, є типовим зразком постмодерного тексту. Прийом дехронікалізації переносить читача на десятки років вперед, у старість одного з найвідоміших українських письменників Юрія Андруховича. Вірш побудований за принципом послідовного суміщення – оптичного бачення предмета, коли почергово розгортаються "теза" та "антитеза", причому чергування пов'язується зі строфічною перебивкою. Використано прийом колажування, характерний для постмодер-

нізму, коли безпосередньо у площину поетичного тексту вставляються окремі запозичені лексичні сполучення та цитати: "музика для товстих" (цитата з М. Горького), "коли тобі минає 64" (парафраз із The Beatles), а також велика вставка з телереклами. Текст доволі складний змістовно і емоційно насичений.

Зміст "Музики для товстих" доволі близький до ідеї тексту Грегори Корсо. С. Жадан також використовує образ "старого поета", який вже більше не пише і живе минулим, "автор напівзабутих детективів", "підкреслює маркером свої прізвища".

Декларуючи свою зневагу до старшого покоління письменників за те, що вони більше не є тим, ким були раніше, обидва поети, безумовно, визнають значимість їхньої творчості, тому що "знищення минулого веде до німоти". Страх перестати бути молодим, бунтівним, змушує обох письменників зневажати старість і збайдужілість до колись важливих речей. Проте і Г. Корсо, і С. Жадан розуміють, що настане час – і вони самі стануть такими ж "oldpoets", і вже від їхнього покоління лишиться "таке дахау".

Компаративний аналіз цих двох текстів підтверджує, що основні характеристики постмодерністського тексту є практично однаковими для обох культур, незалежно від географічного розташування і хронологічних розбіжностей. Переплетіння реальних і містичних складників, використання вигаданих, неможливих подій у реальному щоденному житті, які є одним із важливих прийомів постмодерну, спостерігаються в обох творах. І в "І'm 25" Г. Корсо і в "Музиці для товстих" С. Жадана сецесійні мотиви, подібні між собою, проявляються доволі чітко – це бунт проти творчої стагнації, проти усталених, а часом і застарілих-мистецьких норм, проти відмови від новаторства тазмін, проти творчого жевріння, замість яскравого горіння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Андрухович Ю.* Постмодернізм – не напрям, не течія, не мода / Ю. Андрухович // Слово і час. – 1999. – № 3. – С. 56–66.
2. *Гундорова Т.* Карнавальний постмодерн / Т. Гундорова // Зб. наукових праць: Післячорнобильська бібліотека: Український літературний постмодерн. – К.: Критика, 2005. – С. 32–37.
3. *Моренець В.* // Література плюс. – 1998. – № 2. – С. 7–8.

4. Эко У. Заметки на полях "Имени розы" // Имя розы. – М. : Книжная Палата, 1989 – с. 461.
5. *American Poetry Since 1950: Innovators and Outsiders*, an Antholog / Marsilio Publishers 1993. – P. 15–16.
6. *Eco U. Postmodernism, Irony, the Enjoyable / U. Eco, Modernism / Postmodernism.* – London and New York : Longman Group UK Limited 1992. – P. 218–229.
7. *Hoover P. Postmodern American Poetry / Norton Anthology / P. Hoover,* New York : Norton, W.W. Norton, 1998. – P. 10–12.
8. Электронний ресурс <http://www.poetryfoundation.org/bio/gregory-corso>.
9. Электронний ресурс <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/25860>.

Стаття надійшла до редколегії 13.04.16

Т. М. Доний, асп.
 Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, г. Київ

**СЕЦЕСИОННЫЕ МОТИВЫ В ТВОРЧЕСТВЕ
 ПОЭТОВ-ПОСТМОДЕРНИСТОВ:
 КОМПАРАТИВНЫЙ АСПЕКТ
 (НА ПРИМЕРЕ ЛИРИКИ ГРЕГОРИ КОРСО И СЕРГЕЯ ЖАДАНА)**

Сосредоточена на общих чертах сецессийных мотивов творчества поэтов-постмодернистов. Сделано краткий обзор исторических и эстетических аспектов, которые приводят к возникновению подобных постмодернистских процессов в творчестве поэтов разных культур. Для анализа привлечены произведения американских и украинских поэтов-постмодернистов Грегори Корсо и Сергея Жадана.

Ключевые слова: *постмодернизм, бунт, текст, сленг, интертекстуальность, коллаж, постмодерное сознание.*

Т. Doniy, Postgraduate Student
 Shevchenko Institute of Literature, The National Academy of Sciences of Ukraine

**SECESSION MOTIVES IN POSTMODERN POETRY:
 COMPARATIVE ASPECT
 (BASED ON THE POEMS BY GREGORY CORSO AND SERHIY ZHADAN)**

The article focuses on the similarities of secession motives in postmodern poetry. Special attention is paid to outlining the historical and aesthetic aspects which have caused the similar postmodernistic processes in the poetry of different cultures. The actual analysis of the specific features of postmodern literary works is based on the writing of Ukrainian and American authors such as Serhiy Zhadan and Gregory Corso.

Key words: *postmodernism, secession, text, slang, intertextuality, collage, postmodern mentality.*